

CASA SCOALELOR
BIBLIOTECĂ PEDAGOGICĂ

AC

15919

CUZA-VODĂ

și

REFORMA SA ÎN BISERICA ROMÂNĂ

DUPĂ DOCUMENTE

Conferință ținută la „Cercul Didactic“ din Iași
în ziua de 14 Decembrie 1911

de

I. C. APOSTOL

I A S I

Tipografia H. Goldner, Str. Gh. Mărzescu 17
1912

69295

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECĂ PEDAGOGICĂ

CUZA-VODĂ

și

REFORMA SA ÎN BISERICA ROMÂNĂ

DUPĂ DOCUMENTE

240221

Conferință ținută la „Cercul Didactic“ din Iași
în ziua de 14 Decembrie 1911

DE

I. C. APOSTOL

I A Ş I

Tipografia H. Goldner, Str. Gh. Mărzescu 17
1912

Biblioteca Centrală Universitară

BUCURESTI

Cota

69295

Inventar

C144896

1956

RC 224

20°2

B.C.U. Bucuresti

C144896

Cătră Lumea cultă și toți admiratorii lui **CUZA VODĂ**

Am ținut această conferință, bazată pe documente, înaintea unui cerc de oameni luminați, educatori ai poporului, cu gândul pe deoparte pentru a restabili un adevăr istoric și anume: a respinge o gravă acuzație ce s'a adus în Parlamentul român din 1909, de cătră Dl. N. Iorga, în calitate de deputat, Marelui Voievod român *Alexandru Cuza*, iar pe de altă parte pentru a arăta că atât Reforma făcută sub Cuza Vodă cât și cea din 1909 privitoare la alcătuirea Sf. Sinod este perfect canonica și cerută de timpul în care trăim, după cum asemenea reformă făcută mai de mult în celelalte biserici ortodoxe, este în acelaș mod considerată.

Dacă prin aceasta voi fi adus cât de puțină lumină, într-o chestiune națională atât de însemnată, voi avea deplina mulțumire că mi-am indeplinit o sfântă datorie, apărând memoria scumpă a Voievodului român **Alexandru Cuza**, care prin marea sale reforme a pus temelia solidă a României moderne.

I. C. APOSTOL

Domnule Președinte

și

Domnilor Membri,

Și noi dascalii de școală primară facem în mic Istoria noastră națională și o facem cu drag căutând să împlântăm în inima copilului sentimente naționale: iubirea de neam, iubirea de țara în care s'a născut și pe pământul căreia trăește și se hrănește. Și mai știm să facem pe copiii ce-i educăm, viitorii cetățeni, ca să aibă respect și recunoștință către acei voevozi, binefăcători ai neamului nostru, cari au strălucit prin actele lor mărete și pentru care acte vor rămânea nemuritori în Istoria neamului nostru.

Așa fiind nu vom suferi ca nici-o atingere să se aducă memoriei acelor prea străluciți voevozi români și vom respinge deci cu o legitimă indignare ori-ce atac adus contra lor, din partea ori-cui ar veni.

Și fiind că un om însemnat din această țară, un om cu o vastă cultură, un om de o muncă

extra-ordinară, un om care scrie Istoria neamului lui nostru și pe care știm să-l prețuim ca atare și acesta e Dl. N. Iorga, totuși ca reprezentant în Parlamentul nostru, în 1909 a găsit cu cale, cu ocazia discuției privitoare la reforma Legei Sinodale, să aducă de la tribuna Parlamentului o gravă acuzație nemuritorului și prea strălușitului voevod român **Alexandru Cuza** (acela pe care l-a slăvit în alte ocazii), susținând că a *siluit Biserica lui Hristos*, prin reforma ce a făcut-o în Biserica noastră, mi-am permis ca membru al acestui cerc, bazat pe documentele ce le posed, să vin și să vorbesc înaintea D-Vră despre **Cuza Vodă** și *Reforma sa în Biserică* și ascultând cuvintele sfinte ale lui **Cuza Vodă**, privitoare la asemenea reformă, nădăjduesc că veți respinge într'un glas acuzația atât de gravă și atât de nedreaptă ce i s'a adus.

Rugând dar atenția D-Vră, iată aceea ce mai bine de 2 ani ardeam de dorința de a vă spune :

Văzând că Dl. N. Iorga, în calitate de deputat, în ședința Camerei din 16 Martie 1909, cu ocazia discuției privitoare la Apanajul Mitropolitului Ghenadie, a acuzat pe **Cuza Vodă** că a fost un siluitor al Bisericei lui Hristos (vezi „Neamul Românesc“ No. 27 din 20 Martie 1909), mi-am permis, ca prin ziarele „Adevărul“ și „Dîmineața“ din acea lună, să rog pe Dl. N. Iorga ca spre lămurirea neamului românesc, să doveziască afirmația D-sale din Parlament, în ședința din 16 Martie 1909 și anume: Că **Cuza**

Vodă a fost un siluitor al bisericei lui Hristos, socotind aceasta ca cea mai gravă acuzațiune adusă lui și neprețuitului voevod român, care a întemeiat România modernă.

In loc de un răspuns expres la această întrebare, găsesc că Dl. Iorga în ședința Camerei din 23 Martie 1909 cu ocazia discuției asupra reformei legei sinodale nu numai că reînnoește această gravă acuzațiune contra nemuritorului Domn **Alexandru Cuza**, dar aduce aceeași acuzațiune și contra Statului Român.

Spre deplină lămurire în această privință citez textul respectiv din discursul D-lui N. Iorga rostit la 23 Martie în Parlament („Neamul Românesc“ No. 31—32 din 29 Martie 1909):

„De abia pe la 1860 zice, D-sa, începe decadența Bisericei noastre, decadență foarte repede, și care merge continuu, accentuându-se până la acel an groaznic al scandalului, care se va însemna în istoria Bisericei române cu data de 1909. „Și, Domnilor, causa pentru care de la 1860 până la începutul acestui veac nou, Biserica noastră „a decăzut continuu este că n'a fost lasată în rosturile ei bisericești, că statul s'a amestecat „în socotelile ei bisericești.“

Și mai la vale zice: „Este bine sau rău să se amestece statul în Biserică? Necondiționat, este „rău ca statul să se amestece în Biserică ori unde, „deci și aici la noi, unde suntem opriți în această privință de tradițiile bisericei. Biserica, atâtă vreme cât s'a călăuzit de sine, ni-a dat „arhieriei vrednici, ni-a dat o viață exemplară

„și a izvorât din ea foloase mari pentru viața culturală, pentru viața morală, pentru viața „noastră națională în genere“.

Iar cauza tuturor acestor răutăți, Dl. Iorga o găsește în faptul următor: „Că oamenii de la 1860, cari au stricat întâi rostul Bisericei, erau „oameni crescuți în Franța, crescuți în Paris, în „ideile anticlericale. Si cari își ziceau: Bisericei „trebuie să-i îngustăm rostul, Biserica nu poate „să meargă de la sine, ci trebuie să intervie „statul cu conștiința lui deplină, ca să-i fixeze „rostul cum se cuvine. Iar între oamenii aceștia erau barbați de stat iluștri: era *Cogălniceanu*, era însuși **Cuza Vodă** și vedetii însuși **Cuza Vodă** a avut față de Biserică o politică „cu desăvârșire greșită. Si era cu atât mai greșită acea politică, cu cât Biserica își dăduse „partea ei pentru unire“.

Deci concluzia firească, ce se trage din susținerile D-lui Iorga, este net următoarea: Dacă de la 1860 înceoace unii prelați și-au compromis cu desăvârșire demnitatea lor, prin fapte monstruoase chiar, săvârșite de ei; dacă unora din prelați li s'au protestat polițe pentru neplata datorilor; dacă alții în loc să producă lucrări originale, se mulțumesc a plagia, etc. etc. pentru toate acestea statul e vinovat, fiind că Biserica n'a fost lăsată în rosturile ei bisericești; de oare-ce statul s'a amestecat în socotelile ei bisericești.—De aici ar urma că statul de la 1860 înceoace, de când a intervenit în Biserică, silu-

ind-o, a dat o asemenea educație unor prelați ca cei înfierați și de Dl. Iorga.

După aceeași logică deci se poate spune că dacă în școală sunt unii profesori, de ori ce grad, care nu fac cinste școalei, din diferite pricini, statul e de vină, pentru că s'a amestecat în rosturile și socotelile școalei. Dacă deasemenea în armată se găsesc ofițeri, cari compromit epoletele, marele vinovat e tot statul, fiind că s'a amestecat și în rosturile armatei. Iată unde ne duce o asemenea logică !

Iar pentru a îndrepta o aşa nenorocită stare de lucruri, nu este alt leac de cât ca statul să nu se amestece nicăieri, să lase toate aceste instituții în rosturile și socotelile lor ; toate : biserică, școală, armată, etc. etc., să fie stat în stat, iar statul în adevăratul înțeles al cuvântului să se reducă la un zero mare, el având numai obligații, drepturi însă nu. Si atunci, după Dl. Iorga, vor izvorî mari foloase pentru viața culturală, pentru viața morală, pentru viața noastră națională în genere.

Dar oare dacă statul prin amestecul său e marele vinovat de atâtea rele, cum se explică, aș întreba modest pe Dl. Iorga, că în această perioadă de decadență a Bisericei, cum o caracterează D-sa, adeca, de la 1860 încوace, s'au găsit printre prelații noștri și suflete curate, inimi bune și spirite luminate, cum au fost de pildă : un Melhisedec episcop de Roman, un mitropolit ca Iosif Naniescu, binefăcătorul meu, care a avut o viață cu totul sfântă și care a

murit sărac, fiind că toată avea lui a împărtit-o săracilor fără deosebire de neam și religie, căci aşa a înțeles el să păstorească turma lui Hristos. De aceea a fost atât de plâns la moarte sa.

Și pentru ca să se încredințeze Dr. Iorga cum că prelați răi se găsiau și în alte timpuri, în țara noastră, înainte de 1860, și că nu statul era de vină pentru păcatele lor, voiu cita ceva dintr-o scriere intitulată : **Starea de acum din oblăduirea geograficească, orașenească și politicească a Prințipaturilor Valahiei și a Moldovei** de Tomas Tornton, sol englez la Tarigrad, tipărită la Paris în 1812 și apoi tradusă și tipărită la Buda, în 1826, de un român cu numele de : G. Petrovitz.

In introducerea ce o face traducătorul, arătând în scurt starea nenorocită a Principatelor pe acea vreme, la pag. VII zice următoarele :

„Dar la acestea cine este vinovat? Cel ce este „dator și nu-și împlinește datoria. Și cine este „datoriu? De la Vlădică până la opincă (după „pilda românească), căci după chipul cu care „se oblăduiesc Prințipaturile amândouă, clirosul „bisericesc este vârful tuturor puterilor asupra „celorlalți lăcitorii; carele cliros când ar urma „canoanelor și făgăduelelor celor de dânsii date înaintea înfricoșatului jertfelnic (la intrarea lor „în clerul bisericesc): de a nu-și mai căuta de „folosu-și în parte; ci să îngrijească și să-și jertfească tot pentru turma ce păstorește; atunci „cel cliros nu s-ar sfii, nici s-ar teme de nici-un

„obraz al nici-unui chip de stăpănit sau boer ; „ci fără îndoială s'ar pune în orânduială și în „bună lucrare toate cele spre folos, luminare, „învățătură și fericirea neamului turmei sale.

„Dar unde se găsesc acest fel de păstori ? Că „unora le plac banii, altora le place cinstea, altora „le place slava, altora le place îndestularea mân- „cărilor și a băuturilor, altora le place odihna ; „alții se fac că nu îndrâznesc, alții se fac fri- „coși, alții nu sunt vrednici să-și cunoască ci- „nul, alții nu știu de unde să înceapă și unde „să sfârșească. Si toți aceștia ca să nu-și peardă „înlesnirile poftelor lor, nu numai că nu îndrâz- „nesc a se împotrivi la ocârmuitorii după vremi „și la boerii cei ce sunt în dregătorii și cu pu- „teri în mâinile lor, ca să nu jefuiască; ci și a- „jută să chinuiască pre ticălosul norod cu toate „chipurile de tiranii.“

Mai frumos tablou de cât acesta se poate ?

Și mai la vale zice: „Acum însă în veacul „nostru, abia s'au fost găsit un Gherasim, fostul „episcop al Buzeului carele din durerea inimei „sale, neputând suferi să vază și să iscăliaască „sfaturile și hotarele cele spre despoiarea și ti- „rania norodului, s'au mulțumit mai bine să se „lepede de toia zugul cel păstoresc și de slava ar- „hirească și să se retragă la un schit, să se „prostească a nu mai vedea cele nevrednice de „văzut lăsând să se „mustreze de cuget cei ce au rămas a ocârmui „un norod ticălos, iar cugetul său să nu-l mu- „streze, căci ar fi primit a fi părtaș printr'o i-

„scălitură numai, la toate felurile de dosădiri „ale jalnicului norod.“

Și în sfârșit în concluzia ce o face, spune curat :

*„Poate dar fiește-carele să judece și să cunoa-
„scă că neamul românesc de păstori și cliros bi-
„sericesc întemeiat în datoriile sale n'are noroc
„să aibă, de la boeri și oblăduitorii încă cu atât
„mai rău, căci aceștia nu mai gândesc nici-o-
„dată la folosul și slava neamului; ci numai
„în veci, ii trec sudori muncindu-se la născo-
„ciri, cum și ce mijloc să facă să ia dregăto-
„rie mai câștigoasă și să închipuiască cele mai
„strecurate mijloace de a despoia pe frații săi.*

*„Aşa dar, iubite cetitorule, n'au venit încă
„vremea să aşteptăm folosul, luminarea, slava,
„dreptatea și odihna, răpaosul norocului de la
„căpeteniile cei ce se numesc patrioți și pă-
„mânteni; ci poate de la alte neamuri vom putea
„dobândi vre-una din cele mai sus zise; iar
„acum când una dintre dâNSELE ar simți ticălo-
„sul norod, ar fi fericit.“*

Și pe vremea aceea, D-lor, nici se pomenia la noi de acei descreerați ??, cari poartă numele de socialisti, nici de anticlericali ca de-al-de : M. Kogălniceanu, Cuza Vodă, etc., cari și-au făcut educația la Paris și apoi s'au întors în țară cu gândul de a silui Biserica lui Hristos, amestecându-se în rosturile și socotelile ei.

Și după logica D-lui Iorga am putea merge și mai departe, că dacă astăzi se poate scrie și vorbi ce poftești, dacă astăzi se face targ de

conștiințe chiar în lumea cultă, când e vorba de vot, etc., dacă astăzi nu se mai găsesc de cât foarte rar caractere cinstite, oameni cu voințe mari, etc., vinovați sunt acei descreerați cari ne-au dat o constituție, cu atâtea libertăți și drepturi, ca unui popor civilizat, pe când în realitate n' o merităm.

Iată deci unde poate duce o asemenea logică !

Dar citind în întregime discursul D-lui Iorga privitor la reforma legei sinodale și muncindu-mă, după puțina pricepere ce o am în afaceri bisericești, ca să sistematizez cele susținute de Dl. Iorga și să pot înțelege ce vrea D-sa, am ajuns să cunosc următoarele:

D-sa consideră ca siluitori ai bisericei lui Hristos pe toți acei cari reprezentând puterea civilă, au îndrâznit și îndrâznesc a se amesteca în rosturile bisericei și a face reforme potrivite timpului în care trăim, astfel: cum e legea sinodală. Si deci după D-sa, siluitori sunt toți reprezentanții puterii civile de la 1860 și până în anul măntuirei 1909, începând cu **Cuza Vodă** și sfârșindu-se cu guvernul și Parlamentul din 1909, cari au îndrâznit să facă aşa ceva.

Dar pe ce se temează D sa? opunându-se din răsputeri la reforma legei sinodale, într'un spirit mai democratic, conform cerințelor timpului modern, introducându se în sinod și preoții de mir.

D-sa spune că aceasta ar fi o lege anticanonică, întru cât canoanele nu permit aşa ceva

și de canoane nu e permis să se atingă nimeni, căci se atinge de Biserică. Și apoi pentru a fi mai iămurit zice:

„Vedeți este ușor de zis: dogma este una, canonul este alta, ierarhia este al treilea lucru. „Se pot face fel de fel de împărțiri de soiul a-„cesta, dar Biserica nu îngăduie această împăr-„tire, pentru că nu se pot face cu privire la „dânsa subtilități de cugetare, de logică, de doc-„trină. Biserica în întregimea sa, este un singur „lueru. Aceasta formează unitatea ei absolută, „frumusețea armonioasă, durabilitatea Bisericei, „că de la dogmă până la cel din urmă act de „jurisdicțiune pe care îl săvârșește un Episcop, „care a primit puterea pe care Hristos a dat-o „apostolilor, totul este legat în cea mai strânsă „legătură.

„Nu poți împărți aici: una mie, alta tie. Bise- „rica reprezintă un cristal de dogmă, jurisdicți- „une, administrație. Nu poți să umbli cu un or- „ganism atât de delicat și absolut precis, fără „ca falșificând o parte să nu-i falșifici spiritul, „să nu-l des cristalizezi, fără ca atingând unul „din unghiurile sale, să nu ajungi la atingerea „îusăși a esenței sale, de la care au plecat și „cele mai mărunte din aceste unghiuri“.

Recunosc că fac abuz cu cității aşa de lungi și nimic mai plăcitos, pentru cel ce scrie, de cât aceasta, dar am fost nevoit să mă supun la asemenea tortură, pentru a se vede ca în oglindă felul judecăței D-lui Iorga. D-sa se contrazice

de la un pas la altul, sau vede lucrurile cu totul alt-fel, de cum le vede toată lumea.

Intăi spune precis : dogma este una, canonul este alta și ierarhia al treilea lucru, sau cum zice mai la vale : „Biserica reprezintă un cristal desăvârșit de *dogmă, jurisdicțiune și administrație*“.

Și măcar că aceste trei lucruri : *dogma, jurisdicțiunea și administrația* sunt atât de distincte între ele, D-sa zice : nu poți să atingi o parte din acest cristal, unul din unghiurile sale, fără să-i falsifici spiritul, sau să-l desceristalizezi.

Auzi ! Nu te atingi de dogme cătuși de puțin și să nu-ți fie permis a face niște reforme sănătoase potrivite timpului în care trăim, privitoare la jurisdicțiunea și administrația bisericei ? sub cuvânt că asemenea reforme ar fi anticanonice. Dar aş întreba pe Dr. Iorga : Ce sunt canoanele bisericești de cât niște legiuiri bisericești, care datează de atâtea veacuri, făcute tot de oameni, cari se crede că au fost însuflați de Sf. Duh. Dar oare aceste legiuiri, care pentru timpurile în care s-au făcut erau foarte potrivite, în cursul veacurilor până acum, în ce privește jurisdicțiunea și administrația bisericei u'au suferit nici-o schimbare ? Nu s'au abrogat multe din dispozițiile lor ?

Răspunsul nu poate fi de cât afirmativ. Aceasta ar putea s'o spună chiar toți cei ce cunosc afacerile bisericei.

Ar putea s'o spună, cei întăi, Prea Sfinții Prelați : Dacă traiul lor este conform spiritului ca-

noanelor, dacă traiul lor de astăzi ca monahi se potrivește cu traiul acelor cari au urmat de aproape pe Hristos, apostolii lui, cari desculți și flămânzi, ca și dascalul lor, îi sorbeau cuvântul lui dulce și sfânt și-l împrăștiau în lume, sau macar cu al celor dintâi urmași ai apostolilor, cari au păstorit Biserica lui Hristos?

Și dacă astăzi sub pretext de a se respecta în totul asemenea dispoziții ale canoanelor privitoare la viața monahicească, am îndrâzni noi amândoi, Domnule Iorga, să strigăm Prelaților de astăzi: jos giubelele de mătasă și blănurile scumpe, jos mâncările alese, jos palatele luminate cu electricitate și împodobite cu tot felul de minunății, jos cupelele, jos miile de lei salare, conformați-vă în totul traiul vostru, canoanelor; sunt sigur că pe amândoi ne-ar socoti desechilibrați la minte, căcă n'am fi astfel.

Și dacă o sumă de dispoziții ale Canoanelor, în cursul veacurilor până astăzi, nu-și mai găsesc aplicarea lor, atunci mă întreb: de ce atâtă vorbă, de ce atâtă îndărâtnicie la reforma unei legislații, care nu mai e conformă cu spiritul timpului în care trăim?

Hristos a zis: „Cerul și Pământul vor trece, iar cuvintele mele nu vor trece“; „nici o iota din ele nu se va schimba“. Și așa va fi. Cuvintele lui Hristos, pentru binele omenirei, vor trăi cât va trăi și omenirea.

Dr. Iorga are aceeași pretenție: Cerul și Pământul vor trece, iar canoanele vor rămânea nici o iota din ele nu se va schimba.

Și cu-toate-acestea câte din canoane le-au desfițat până astăzi, nu mirenii, ci chiar clericii și Prea Sfințiții, cari păstoresc turma lui Hristos, măcar că dl. Iorga strigă astăzi din răspușteri: Nu vă atingeți de canoane, căci se strică cristalul, adeca: Biserica.

Din *Coranul Mahomedanilor*, care este cartea sfântă a religiunei lor și pe care ei o cred scrisă în Ceriu și transmisă pe Pământ prin intervenirea Arhanghelului Gavriil,—dacă nu mă înșel—și câte din dispozițiile lui nu-și mai au aplicare astăzi!

194896

Dar dacă reforma sinodală ce a făcut-o **Cuza Vodă** și o face astăzi Statul Român este anti-canonică și deci ea siluește Biserica lui Hristos, atunci întrebăm pe dl. Iorga: cum poate fi considerată aceeași reformă făcută în celealte biserici ortodoxe enumerate de d-sa, că: biserică română de peste munți, biserică sârbească, grecoescă, rusească, etc? canonică, sau anticanonică? căci canoanele pe care le apără cu atâtă putere d-sa sunt făcute pentru întreaga biserică ortodoxă din lume. Și atunci, ori toate aceste biserici trebuiau în totul să le respecte, ori nerespectarea lor, în acest sens, nu strică nici-un colțisor din Biserica lui Hristos.

Dar zice d-sa: la celealte biserici, unde deja s'au făcut o asemenea reformă, alte considerații s'au avut în vedere și nu este nici-o potrivire între biserică noastră din România liberă cu celealte; biserică noastră având o organiza-

ție cu totul deosebită și ne oprește tradiția a face o asemenea reformă.

Mai întâi eu nu înțeleg de loc o asemenea organizare specială a bisericei noastre din România liberă, care să fie o pedică în realizarea unei asemenea reforme. Și apoi când e vorba de respectul Tradiției, aşa cum îl înțelege dl Iorga, voiu spune că dacă acesta poate fi luat în toată seriozitatea, atunci omenirea întreagă cu toate instituțiunile ei, nu numai cu biserică, ar fi rămas în starea primitivă, în care se găsiau când s'au născut și nici-un progres nu s'ar mai fi realizat.

Dar dl. Iorga merge și mai departe în opoziția sa contra reformei Sinodului. Vederile d-sale sunt cu totul curioase. Astfel d-sa susține, contrar acelei ce vede o lume întreagă, că preoții de mir n'au ce căuta în Sinod, întru cât călugării, cari fac parte din el, cunosc destul de bine lumea și nevoile bisericei.

Apoi dacă dl. Iorga este un perfect cunoșător și apărător strașnic al canoanelor, îmi permit să-l întreb pe d-sa : Ce angajamente iea călugărul față de D-zeu, în momentul când a îmbrăcat haina monahală și cum se leagă a-și petrece viața, odată închis între zidurile monastirei ? Călugărul se leapăda cu totul de lume. El nu mai are nici tată, nici mamă, nici frate, nici soră, nici o rudă, nici un prieten, în afară de zidurile monastirei. El trebuie să rămână cu totul străin de cele ce se petrec în lume. El trebuie să se

conformeze în totul cuvintelor sfinte ale lui Isus Hristos :

„Cel ce voește să-mi urmeze, să se lepede de sine, să-și iea crucea sa și să vină după mine“.

Ori dacă admitem ceea ce susține dl. Iorga : că călugării cunosc prea bine lumea, atunci să-mi permită să i-o spun că aceștia nu mai pot fi considerați călugări, odată ce și-au călcat jurământul sfânt ce l-au făcut înaintea lui D-zeu, la intrarea în cinul călugăresc.

Și eu de altmintrelea pot să afirm un lucru că călugării noștri de astăzi, începând de la simplii monahi și până la cei mai înalți demnitari ai bisericei și-au călcat de mult angajamentele luate față de D-zeu, la intrarea lor în cinul călugăresc, viața lor nu mai e conformă canoanelor bisericești și cunosc din lume tocmai aceea ce s-au legat a nu cunoaște.

In această privință s'ar putea spune multe, dar nu e locul aci.

Dar aceea ce pare mai ingenios de cât orice din partea d-lui Iorga, este: când arată necesitatea de a se crea în țara noastră pepiniere de arhierei și înalți demnitari ai bisericei, destinându-se anumite monastiri în care să viețuiască numai călugării de elită, în acest scop. (A se vedea „Neamul Românesc“ No. 31—32 din 29 Martie 1909 pag. 501—502).

Și acum revenind la **Cuza-Vodă** în specie, ne întrebăm din nou, Domnilor, pentru ce dl. Iorga consideră pe acest mare voevod român ca *su-*
litor al bisericei lui Hristos ?

Iată pentru ce : Pentru că **Cuza-Vodă** înainte de toate prin secularizarea averilor monastirești ne-a readus în patrimoniul țărei noastre o treime din avere ei.

Pentru că prin o lege din Ianuarie 1865 a declarat biserica română autocefală, pentru a o măntui de supremația grecească, smulgând astfel și ultimele vițe pe care rădăcinele domniilor fanariote le mai lăsase încă în pămîntul României, după cum spune ilustrul nostru istoric d. A. D. Xenopol. (Domnia lui Cuza Vodă, vol. II pag. 22).

Pentru că prin o altă lege a înlocuit alegerea Mitropolitilor și Episcopilor, prin numirea lor de către Domn și a organizat un Sinod autocefal al bisericei române, în care intrau și preoții de mir și chiar fețe laice (loc. cit). Si pentru că a arestat la Focșani și i-a adus sub escortă la Iași pe Prea Sf. Lor: Filaret Scriban, Neofit Scriban, Iosif Bobulescu și Atanasie locuitor de scaun la Roman fiindcă aceștia și-au permis să protesteze la puterile garante contra celor două din urmă reforme.

Nu tăgăduim, nu ascundem nimie. Da, **Cuza Vodă** a întrebuințat și mijloace aspre, violente chiar față de asemenea fețe bisericești, dar aceasta a fost o absolută necesitate față de oameni, cari prin felul lor de a se purta în asemenea împrejurări nu serviau de loc nici biserică, nici statul român, când dușmanii din afară nu se liniștiră încă în urma actului îndrăznet

din partea acestui mare domnitor privitor la secularizarea averilor mânăstirești.

Și acest mare Voevod, care căută pe ori ce caile să asigure existența și independența bisericei noastre se poate numi siluitor al bisericei lui Hristos? Astfel vor spune, după Domnul Iorga, și dușmanii țărănimiei, considerându-l ca un siluitor al marii proprietăți, în urma loviturii de stat din 2 Mai 1864, prin care împroprietărește țărănimia, făcând-o ca de acolo înainte să aibă și ea o patrie de iubit și de aparat. Și cu-toate-acestea mijloacele întrebunțate de **Cuza Vodă**, în acest scop, sunt cu totul scuzabile din înalte considerațuni de stat. Și cele 6 milioane de români diu Principate astăzi în loc să-l consideră ca un nelegiuț, îl consideră ca pe salvatorul neamului românesc, iar numele lui în veci nu va fi uitat.

Pentru a cunoaște Dl. Iorga cine au fost ade vărații siluitori ai bisericii lui Hristos, voi arata următoarele:

„Patriarhul de Constantinopole Sofronie, pentru a răsbuna căderea locurilor sfinte în chesitia monastirilor, adună în Constantinopole Sf. Sinod patriarchic, în 15 April 1865, care condamnă deslipirea Bisericei române de cea grecoască și hotărăște a se cere de la Domn a se opri pe calea prăpastiei pe care apucase. Se trimită în România un delegat al patriarhiei, purtător al hotărârei Sf. Sinod și care avea misiunea de a arăta Domnului purtarea sa ne-canonică, atât în ceea ce privia monastirile în-

chinate cît și în privința noirilor bisericești. Delegatul patriarhului, Arhimandritul Cleobulos este mai întâi purtat de la ministru, la ministru, până ce în sfârșit acel al Cultelor îi spune, că nu poate să-l recunoască și nu are ce trata cu el. Atunci Cleobulos se adresează către episcopi prin o circulară, în care cere sprijinul lor contra Domnului țărei, iar pe de alta se îndreaptă către consulii puterilor străine. *El este izgonit sub escortă peste Dunărea.*

Cât-va timp după aceasta Domnitorul, pentru a nu se da actelor sale pe tărâmul bisericesc alt înțeles, de cât acela pe care-l aveau în adevar, trimete patriarhului Constantinopolei o scrisoare, care de și în tonul mângâios, cucerinic și respectuos al unui fiu al bisericei ortodoxe, susține cu putere principiul, că „*respinge cu energie ori-ce amestec al ori cărui sinod străin al ori-cărei biserici străine și al ori cărui cap al unei biserici străine în afacerile din lăuntru și în disciplina bisericei române*“.

Aceasta o arată Savantul nostru Dl. A. D. Xenopol, în monumentala sa operă: „Domnia lui **Cuza Vodă**“ Vol II, pag. 22—23. Iar în notele de la pag. 23 op. cit. spune: Încă cu 4 ani mai înainte preotul Grigore Musceleanu pledase pentru sistemul sinodal inaugurat de Domnitor. Noi adăogăm: Aceasta a fost și dorința exprimată de Divanul Adhoc al Moldovei, în sed. din 4 Noembrie 1857, în care figurează Episcopii: Necstorie Ghenadie, Filaret și Calinic, și Arhimandriții: Neofit Scriban și Melhisedec. „E curios,

zice Dr. Xenopol, că nu am găsit scrizoarea aceasta (a lui Cuza Vodă cătră patriarhul de Constantinopole) reprodusă în *Monitorul român*. Ea se află însă în mai multe ziare străine, precum în : *l'Europe*, 15 Sept. 1865, în extract și în *le Courier d'Orient*, în întregime, 21 Oct. 1865. Ea este datată din București, 26 Iunie 1865“.

Eu însă găsesc reprodusă în întregime această scrizoare, cu ocazia morței marelui Voievod, în ziarul „Curierul“ No. 46, An. I din 27 Mai 1873 proprietatea lui T. Balassan, Iași.

Scrizoarea, de care vorbesc, începe cu următoarele vorbe :

Prea Sânte Părinte,

„Ca un fiu smerit al sântei biserici ortodoxe, am primit cu cea mai adâncă pietate părinteasca prea fericirei voastre epistolă. Nu pot însă ascunde că vătămătoarea purtare ce a ținut aci arhimandritul Cleobulos, însărcinat de a mi-o aduce, m'a pătruns de cea mai vie măhnire“.

„Totuși analizând scrizoarea prea fericirei voastre cu ochii minței și închinând cugetările mele cele mai ascunse mântuitorului nostru, cărele este începutul și capul nemuritor al bisericei, m'am întrebat dacă în adevar o națiune este condamnabilă, fiindcă a voit să întărească pe pământul ei fundamentele pe care sunt aşe-

zate strălucirea eternă și gloria neînvinsă a bisericei ortodoxe ; m' am întrebat dacă în adevăr legile de organizare și de disciplină acum consimțite de o țară întreagă, de cler și de popor, dacă acele legi prin care se stabilește o mai folositoare ordine materială în biserică ortodoxă română, sunt întratătă depărtate de spiritul săntelor canoane și de uzul secular păzit în țările ortodoxe, în cât au putut merita, din partea celui mai venerat și onorat dintre păstorii creștinătăței, o manifestare atât de însemnată cără capul unei națiuni care în cursul timpurilor de apurarea a arătat o nemărginită îngrijire și o credincioasă iubire pentru biserică sa“.

Până aci cum se vede **Cuza Vodă** a vorbit față de patriarhul de Constantinopole, astfel cum îl caracterizează Dl. Xenopol, ca un cuccernic și respectuos fiu al bisericei ortodoxe.

De aci însă nemuritorul Voevod, pătruns de o legitimă indignare, vorbește prea sfântului patriarh în termeni destul de energici, spunându-i următoarele :

„O asemenea crudă ispită nu puteam accepta să ne lovească chiar din acea parte, care în zilele ei de asuprire și de necazuri a primit de la noi din timpi vechi și primește chiar astăzi cu mâna largă atâtea și atât de mari dovezi de iubire și generozitate, precum n'a primit din nici-o parte a lumii creștine. Ca creștin aş fi dorit a putea ascunde sub umilința ce se cunvine, unui supus fiu al bisericei, dureroasa surprindere ce mi-a causat inițiativa luată de prea

fericirea voastră, într'o aşa gravă pornire în contra ţărei mele, însă ca Domn, purtând sarcina trecutului și a viitorului națiunei române, nu pot tăcea, ci sunt dator a apăra, în contra veri- cărei încercări, antica autocephalie a bisericei dace“.

Și apoi adaugă marele Voevod român :

„Voiu întreprinde dară, prea sânte părinte, a proba prea fericirei voastre cu dreptul bisericei universale, cu sântele canoane în mână, cu Dreptul, cu uzul, cu datinele consacrate de secoli ale bisericei Daciei—drept, uz și datine recunoscute de toată biserica și anume: de biserică Constantinopolei: că Români încearcările lor bisericești și astă dată ca totdeauna s-au ținut în îngrădirile spiritului credinței lor, în marginile prescripțiunilor canonice și în limitele legăturilor și drepturilor ce a avut și ce are Statul în fața bisericei sale naționale, în veri-ce timp și în veri-ce parte a lumii ortodoxe. Nici să vă mirați, prea fericirea voastră, văzând un fiu smerit al bisericei discutând de și mirean, despre cele bisericești“. Și mai la vale zice: „Am primit, Prea Sânte Părinte, scrisoarea voastră, însă alătura ei avizul sionodului din Constantinopole, ca vătămătorul drepturilor antice ale bisericei independente a Daciei, nu-l pot primi și ca Domn creștin al României îl resping în numele clerului și al poporului și îl voi combate cu armele cele tari și neânvinse ale legilor și ale canoanelor“.

In sfârșit scrisoarea aceasta a lui **Cuza Vodă** către patriarhul de Constantinopole este un document de cea mai mare importanță în chestia de care vorbim. Din ea se poate încredea pe deplin și cel mai neîmpăcat dușman al nemuritorului Voevod Român, că nu numai că n'a fost, după cum spune Dl. Iorga, un siluitor al bisericei lui Hristos, dar din contra, a fost cel mai energetic apărător al intereselor bisericei române. Și dacă în interesul apărării bisericei române, a sacrificat chiar și câțiva prea sfinți prelați, cari i se puneau în cale, în lupta îngreunată ce a dus-o, aceasta nu micșurează nici de cum măreția actelor sale, întru cât cum spune adâncul cugetător și ilustrul nostru istoric Dl. A. D. Xenopol, în opera citată: „Resultatul tuturor acestor măsuri fu fără îndoială scuturarea desăvârșită a jugului lăuntric cât și din afară, pe care biserică grecească îl apasa de atât de veacuri asupra capului țărilor române și mantuirea lor desăvârșită de ori-ce înrăurire grecească de asupra vieței românești. Una din serile istorice cele mai însemnate din trecutul poporului român, înrăurirea grecească își găsi sfîrșitul prin măsurile religioase ale lui *Alexandru Ioan I*“.

Spre deplină lumină a tuturor ar fi interesant să se reproduce în întregime scrierea de care ne ocupăm, dar este imposibil întru cât ea ocupă în ziarul „Curierul“ 9 coloane destul de spațioase.

De-oare ce însă învinuirea cea mai gravă ce s'a adus lui *Cuza Vodă*, cu privire la reformele mari făcute de el în biserică română, sunt reforma sinodului și numirea Mitropolitilor și Episcopilor direct de Domn, voiu cita din remarcabila scrisoare a lui **Cuza Vodă** răspunsul ce-l dă patriarhului de Constantinopole cu privire la acestea, spunându-i în acelaș timp cu demnitate și energie următoarele: „Am îndeplinit prea sânte părinte, datoria ce mi-am impus, cred că am răspuns la toate obiecțiunile părintești ale prea fericirei voastre“.

„Prin aceasta, n'am avut însă intențunea a formula o justificăriune pentru actele ce s'au îndeplinit în România prin voința mea, prin inițiativa mea și prin libera consimțire a clerului și a poporului român. Am voit ca un fiu smerit al bisericei a urma tradițiunilor bisericești, informând pe cel mai bătrân și mai onorat arhipăstor al bisericei răsăritului, ce spirit a predominat la întocmirea și promulgarea actelor, care în special privesc orânduelile bisericești“.

Iată ce zice privitor la *reforma legei sinodale*:

„Art. 2 al legei sinodale privește instituțunea unui sinod general pentru România. Prea fericirea voastră sunteți de părere că canoanele bisericești ar condamna admisiunea mirenilor într'un sinod, convocațiunea sinodului prin Șeful Statului și prin participarea Ministrului de Culte la lucrările sinodului.“

„In ceea ce privește admisiunea mirenilor în sinoade, aş avea poate a-mi face o mustrare,

însă nu e aceea ce-mi faceți prea fericirea voastră. Căci suindu-mă până la instituțiunile primitive ale bisericei și consultând tradițiunile credinței ortodoxe în România și povătuindu-mă de Istoria noastră, sunt silit a recunoaște, că în sinodul general n'am rezervat elementului laic un loc îndestul de larg.

Sântului Cyprian, se știe că nimica nu-i plăcea a face fără a consulta poporul. Asemenea și la noi a fost datina bisericei noastre române din timpi imemorabili ca la consultarea despre trebile bisericești, să ieă parte toți creștinii, nu numai clericii, pentru că pe toți interesează ale bisericei. În sprijinul acestei ziceri găsesc în analele noastre un exemplu care cu deosebire va interesa pe prea fericirea voastră, pentru că tratează despre unul din cei mai iluștri predecesori ai prea fericirei voastre, pe sântul scaun ecumenic :

S. Nifon, patriarhul gonit din scaunul Constantinopolei, fu chemat de Domnul Radu-Vodă în Tara Românească pentru că-l poftia țara. S. Nifon veni și găsi biserică isvrătită și sfătui să se adune un sinod. Atunci Domnul chemă pe toți egumenii de la toate mănăstirile și tot clerul bisericei și făcu sobor mare dimpreună cu Domnul și cu toți boerii, cu preoți și cu mireni și îndată slobozi izvoare de învățătură limpede și curată. Iată cum înțelegea, S. Nifon, canoanele în privirea Sinodului“. Si apoi adaugă :

„Bine-voind, prea fericirea voastră, a arunca o ochire asupra instituțiunilor eclesiastice în vi-

goare la vecinii noștri, români ortodoxi ca și noi din imperiul Austriei, veți vedea și vă veți convinge, că sinodul bisericei metropolitane din Transilvania se compune din : 24 membri clerici și 20 laici, iar sinodul patriarchal de Carlovitz, că se compune din : 25 membri clerici, 25 laici civili și 25 membri militari. Au nu dovedesc aceste exemple până la evidență că atât aci cât și dincolo de Carpați, seminția română, de și supusă înrăuririei politice foarte deosebite, totuși a rămas credincioasă spiritului neatins al instituțiunilor primitive ale bisericei ? Pentru aceasta în acord cu toată țara, cler și popor am voit ca elementul laic să fie reprezentat în sinodul general ai bisericei ortodoxe române în conformitate cu instituțiunile primitive ale bisericei, cu datinele antice ale țărei, cu mai multe dintre canoanele bisericești, precum și cu unele din legile împărătești, pe care voi avea ocazia a le cita mai jos“.

Venind apoi la refuzul patriarhului de a da drept Domnului să convoace Sinodul, **Cuza Vodă** iarăși vorbește cu aceeași energie și apără reforma cu aceleași arme neânvinse cum le zicea el :

„Prea fericirea voastră refuză Prințului Domnitor al României dreptul de a convoca sinoadele. Acest drept însă, în biserică răsăritului este intemeiat pe un uz consacrat de secoli și afirmat de Istorie. Imperatorii bizantini convoau sinoadele. Așa la începutul secolului IV împaratul Constantin a convocat sinodul din

Niceea, la care a și asistat. În același secol sinodul Antiohiei s'a întrunit în urma ordinului Imparatului Constantin.

„În secolul VI, Imparatul Justinian decide prin Novela 37, că trebuie a se ținea sinoade și rostește ceea ce trebuie să se facă în sinul acestor mari adunări bisericești. El amenință de admonițiuni severe pe episcopii, cari n'ar voi a se supune acestei legi și merge atât de departe, că edictează supliciul cel după urmă contra magistraților și funcționarilor publici, cari n'ar sili prin putere pe episcopi a se supune ordinilor împărătești. Asemenea Novela 6 constată, într'un mod absolut, dreptul ce are șeful statului de a face reglemente ecclastice.

„Și în Istoria noastră avem exemple: Așa în anul 1642, Domnul Moldovei, Ioan Vasile Vodă, în înțelegere cu Varlam, Mitropolitul Sucevei de atunci convoacă în capitala sa Iași un sinod local, care fu preșezut, după poftirea ce i-a făcut Domnitorul, de patriarhul Partenie din Constantinopole—sinod, care a dat ocaziune eruditului român Petru Movilă, mitropolit și arhiepiscop Chioviei, a face o profesiune de credință a bisericii ortodoxe, cu drept cuvânt renumită“.

„Prea fericirea voastră, cred că va recunoaște că uzând de un drept de care au uzat și predecesorii mei, n'am mers aşa de departe, precum a mers împaratul Justinian.

„Participarea Ministrului de Culte la discuțiile sinodului, având numai un drept consulta-

tiv, prea fericirea voastră, asemenea o con-damnați.

„O intervențiune aşa restrânsă a statului în a-facerile sinodului n'are nimica de contrar e-xemplelor ce ne-au dat alte biserici ortodoxe. Aşa constituțiunea sinodului în Rusia și aceea-a Greciei, nu dău oare guvernului mai multe drepturi de cât legea sinodală română?

„La Petersburg membrii sinodului sunt aleşi și numiți de către guvern; iar la Atena episco-pii sunt asemenea chemați a face parte din sinod prin decreee regale, după rând și după ordinea vechimei, cind la noi mitropolitii și toți episcopii, precum și alți barbați, ocupând posi-țiuni înalte în cler, sunt membri de drit ai sino-dului. Cu toate acestea sinoadele din S. Peterburg și din Atena sunt recunoscute de patriar-hul Constantinopolei.

„Cum dară, aceea ce e bun și canonic în Ru-sia și în Grecia, să fie rău și anticanonic în România? Cum? Impăratul Justinian și Țarul Petru cel Mare au putut *propriu moto* edicta legi eclesiastice, care au primit asentimentul bisericiei, când prea fericirea voastră, la noi, de-clarați anticanonice legi, care sunt strict con-forme cu spiritul instituțiunilor primitive ale bisericiei și ale canoanelor,—mai vârtos conforme pentru că ele au fost consimțite de clerul și poporul român, pentru că sunt votate de ambele adunări naționale—adunări în care sunt repre-zentate toate clasele societăței și în care clerul întră sau de drit, precum la Senat, preșezut

chiar de prea sănțitul Mitropolit primat al bisericei ortodoxe române, sau prin alegere, precum la Adunarea electivă.

In fine venim la actul săvârșit de **Cuza Vodă** prin care și-a atras asupra capului său înverșunarea înaltului cler în frunte cu patriarhul de Constantinopole, act pe care ei dimpreună cu Dl. Iorga de astăzi îl considerau ca cel mai nelegiuț și anume: *numirea mitropolitilor și episcopilor direct de către Domn.*

Iată ce răspunde în această privință nemuritorul Voevod, patriarhului de Constantinopole :

„Cu acelaș respect voi răspunde la ideile prea fericirei voastre și la observațiunile ce faceți asupra legei care a conferat Șefului statului dritul de a numi mitropoliți și episcopi. Prea fericirea voastră combatеți această lege în întregul ei, atât articolul care atribue Domnitorului nominațiunea mitropolitilor și episcopilor, cât și acest alt articol, care supune arhierei tribunalelor eclesiastice numai pentru delictele eclezastice și Inaltei Curți de Justiție și de Casațiune, pentru ori-ce alte delicte. Prea fericirea voastră susțineți, că după canoane episcopiei nu pot fi aleși de cât de către episcopi și nu pot fi judecați de cât de episcopi, fie și pentru delicte civile. Prea fericirea voastră, mergeți mai departe și voi a întinde această doctrină asupra întregului cler. Asemenea doctrine preasante părinte, n'au fost nici-odată admise și nu pot fi vre-odata primite în biserică Daciei, pentru că sunt incompatibile cu instituțiunile pri-

mitive ale bisericei creștine, cu spiritul bine înțeles al canoanelor, precum și cu legile și cu datinele țărei și ale bisericei noastre naționale.

„In ceea ce privește elecțiunea episcopilor, biserică Daciei a admis în totdeauna primul canon apostolic, nu isolat, ci legat în literă cu celelalte canoane. Așa din timpurile cele mai antice, episcopii se alegeau la noi de soborul întrunit adepă : de tot clerul și poporul. Mai pe urmă prin divanul veliților boeri, din care clerul făcea parte. Aceste adunări se întruniau sub președinția Domnitorului, care investea pe arhiereii aleși, dându-le cărja în mâna.

Intr-o epocă mai apropiată de noi, străvechiul acestuiz fu încă odată consacrat prin Reglementele organice, care au păstrat acest drept de elecțiune obșteștilor adunări extraordinare, compuse din episcopi și din notabili și prezente de mitropoliți. Dacă un asemenea mod de elecțiune ar fi fost anticanonic, dacă toate alegerile unui așa mare număr de mitropoliți și de episcopi, cari au ocârmuit biserică noastră în cursul secolelor, ar fi fost ilegale și demne de condamnație, au prea fericiții patriarhi din Constantinopole nu ne-ar fi adresat ei, cu frătească afecțiune, luătoare aminte la asemenea încălcări ? N'au făcut-o aceasta ; și prea fericirea voastră, voi și a vedea în acele acte o violație flagrantă a canoanelor ? Imi place mai bine a gândi, că iluștrii predecesori ai prea fericirei voastre de la sine au recunoscut, că modul elecțiunei, uzitat în biserică Daciei a

fost mai apropiat adevăratului sens al legilor și al învățăturei dată nouă din timpurile cele mai antice, prin sănțele noastre tradițiuni bisericesti“.

„Să deschidem acum Istoria și canoanele bisericei.

„Vedem chiar de la începutul Creștinismului, că nominațiunea episcopilor se făcea prin concursul episcopilor vecini, prin clerul și poporul văduvitiei biserici. Faptele apostolilor, scrisorile săntului Cyprian și legile împărațești, nu ne lasă nici-o îndoială despre aceasta; ele rostesc explicit că patriarhii și episcopii se alegeau de către cler și de către cetățenii notabili. Pe de altă parte Novella 123 a lui Justinian zice: „*Ordonăm ca acolo unde trebuie a se numi un episcop, să se adune clerul și notabilii orașului*“.

„Imperatul Justinian determină în această sa lege tot modul alegerii, până chiar și calitatea și etatea viitorilor episcopi, Opt-spre-zece ani mai în urmă, la 565, Novella 137 remorează sistemul alegerilor și ordonă din nou ca ecclasticii și notabili urbei să se convoace întotdeauna când se va procede la alegerea unui episcop. Astfel ne povătuște Istoria; iar canoanele ne vorbesc tot în acest sens, precum se poate vedea din VI canon al sinodului din Sardica, din comentariile celui al 3-lea canon, din al VII-lea sinod și din al 61-lea canon apostolic cuprins în Pidalion“.

„Mai târziu, în adevăr, prin alte canoane, massele fură iarăși excluse din alegerile episco-

pale,—aceasta se făcă din cauza tulburărilor ce se nășteau în mulțimea alegătoare,—rău care ușor se indreptă în mai multe biserici ale răsăritului prin o regulare mai înțeleaptă a sistemului electoral bisericesc. Acest mod de alecțiune fu instituit și la noi și se confirmă mai târziu prin Regulamentele organice al Moldovei (art. 411) și al Valahiei (art. 359), pe când aiurea în contra canoanelor primitive, episcopii își păstrează dreptul exclusiv de alecțiune. În Constantinopole, din secolul VII încoace, imperatorii, din propria lor inițiativă, trăseseră la sine dreptul de a numi patriarhi. În Austria, de la 1786, Impăratul Iosef II, în calitatea sa de duce de Bucovina, țară românească și ortodoxă—ca și a noastră, îndeplini pe cale administrativă cele de lipsă pentru întregirea văduvitului scaun arhieresc de Cernăuți; tot în acest mod au procedat și succesorii acestui suveran până în zilele cele de pe urmă”.

„Aceste precedente prea sânte părinte, nu voesc a le invoca în sprijinul Legei ce am promulgat la 11 Mai trecut, ci pretind că am păstrat neatins anticul uz al alegerilor populare în puterea lui primitivă și religioasă; pretind că drepturile ce mi-a conferit țara, departe de a dărăma aceste tradițiuni respectabile, mai cu seamă înfățișează o expresiune numerică a unei fericite și intime legături între instituțiunile seculare ale bisericei și între instituțiunile politice ale evului nostru. Sunt, prea sânte părinte, în viața națiunilor zile critice și exceptionale,

care determină pe cetățenii unei țări a încredința cu spontaneitate Șefului statului drepturile ce sunt a' e fie-cărui. Din acel moment *Domnitorul onorat de un mandat așa de mare nu mai lucrează în numele său propriu, ci în numele tuturor.* Aceasta este sensul votului dat de *Adunarea electivă și aprobat de Senat, sub președinția S. S. Mitropolitului Primat al bisericei ortodoxe române.* Și tocmai în puterea acestui vot, emanat de la reprezentanții clerului și a tuturor claselor societăței, alesul națiunei, mândru, cu drept cuvânt, de noua probă de încredere ce i-au dat Români, a putut procede la numirea episcopilor pentru scaunele vacante.

„Nu simt nici-o greulă, prea sânte părinte, a declara prea fericirei voastre, că am primit numai ca o excepție la regula statonicită în trecut, această nouă îndatorire ce mi-a impus țara. Totuși prea fericirea voastră, nu va lipsi a recunoaște, că am uzat cu cea mai mare rezervă de drepturile ce mi s-au transmis. Arhiepii pe cari i-am înalțat la scaunele episcopale vacante au fost și aleși după glăsuirea canoanelor din barbații „doririlor comune“, distinși prin pietatea, experiența și luminele lor; din barbați pe care însuși săntul scaun ecumenic mai îmântă de mine i-a găsit vrednici de a fi episcopi și cari de ani îndelungați păstorau turmele bine-cuvântătoare administrând în calitate de vicari diocesele române vacante“.

Iată în ce stă nelegiurea grozavă săvârșită

de **Cuza Vodă** prin acest act, pe care înalte considerațiuni de stat l-au silit să-l săvârșească și pentru care, cum ziceam, și-a atras asupra capului său urgia unor prea sfintiți prelați, în frunte cu patriarhul de Constantinopole și după aproape o jumătate veac condamnarea D-lui N. Iorga.

Ar fi interesant a cunoaște din scrisoarea lui **Cuza Vodă** și considerațiunile serioase ce le-a avut în vedere pentru a trimite pe prelați înaintea Înaltei Curți de Casătie și Justiție, spre a fi judecați, pentru delictele civile și penale săvârșite de ei, dar timpul nu ne permite. Vom spune numai atât că din al 74-lea canon apostolic se vede, că pentru delictele comise de Episcopi nu se creează nici-un privilegiu înaintea legei față de ceilalți cetăteni, întru căt și ei nu încetează a fi cetăteni căt timp sunt episcopi. Iar Imparatul Justinian prin Novella 83 și 124 edictează în acest sens, trimițind înaintea magistrațiilor civili pe episcopi pentru delictele civile și penale. Ba mai mult, Imparatul Justinian a mers până acolo în autoritatea sa față de episcopi, în căt prin Novella 124 ordonă ca episcopul, care va asista la jocuri sau la ori-care alt spectacol, să fie desbrăcat de darul preoțesc și să fie închis pentru trei ani într-o mănăstire. (A se vedea în această privință și Regulamentul organic al Moldovei, art. 413 și cel al Munteniei art. 364, care consacră același lucru, în materie de judecată).

In fine venind la ultimul act săvârșit de el în materie religioasă și asupra căruia de asemenea patriarhul de Constantinopole și-a manifestat ostilitatea sa, **Cuza Vodă** îi spune următoarele :

„Legea care am promulgat la 30 Noembre 1864 pentru a regula starea monahilor și a monahielor, nici acea lege n'a putut căstiga bine-cuvântarea prea fericirei voastre. Dar unde s'ar fi putut găsi o organizație mai conformă cu spiritul canoanelor și al învățământelor bisericiei primitive ?

„Ce voește această lege ? Ea țintește mai cu seamă la desrădăcinarea ignoranței, imoralităței și nenumăratelor abuzuri, care s'au încubat în monastiri, spre scandalul bisericiei.

„Silit a trebuit a-mi aduce aminte, că din sănul clerului monahal se aleg episcopi, acei oameni cari trebuie să străluce prin pietate și prin știință, cari să eclereze pe concetățenii lor, nu numai prin luminele lor, dar încă prin exemplul unei vieți fără prihană și plăcută lui D-zeu. Iată de ce am voit, pentru binele bisericiei, să mărginesc numărul și să fixez vrâsta călugărilor și a maicelor, pretinzând de la dânsii probe de o serioasă vocație, impunându-le munci folositoare instrucției sau serviciului spitalelor și oprind a intra în sfintele noastre locașuri pe aceia sau pe acelea, care nu ar voi a se supune unei vieți de sacrificiu. Impărații bizantini : Justinian și Leon mai înainte de mine edictase măsuri de o asemenea natură“.

Prin Novella a 3-a Justinian reduce numărul călugărilor din Constantinopole, zicând : „că tot aceea ce trece măsura nu este lucru bun ; că prin urmare nu trebuie creați atâți clerici, călugări și maice, în cât biserică să n’aiă cu ce-i ține“.

După ce apoi **Cuza Vodă** recomandă patriarhului de Constantinopole de a consulta și Novellele a 5-a, 133 și altele în care va putea vedea căte-ceva interesant în asemenea materie, adăogă că în privința acestui punct Justinian apipăe niște detaliuri, pe care nemuritorul Domn se sfiește a le atinge. Si în urmă închee cu aceste vorbe :

„Am voit să mă țin căt se poate mai strict în cercul prescripțiunilor și a formelor canonice. M’am mulțumit dar a statonici regule, lăsând sinodului dreptul de a se pronunța în toată suveranitatea asupra vocațiunei candidaților și asupra calităților cerute, spre a se putea cine-va călugări.

„N’am nici-o îndoială, prea sânte părinte, că legea din 30 Noembrie 1864 va fi o adevarată bine-facere pentru cler și pentru sânta noastră biserică“

Iată cum știa acest Voevod român să-și apere marele sale reforme ! Cunoscând toate acestea, te minunezi. Nu știi ce să admiră mai mult în persoana acestui prea strălucit Voevod. Capacitatea, geniul său politic, voința mare, energia sa ? căci totul în persoana sa se prezintă în acceași măsură. Si dacă din cele cunoscute se

poate constata în modul cel mai convingător, că El a fost un apărător a intereselor Bisericei și Statului Român, de și în calea sa s'au pus o sumă de dușmani, atât din lăuntru, cât și din afară și pentru care se justifică chiar din parte-i mijloacele cele mai aspre de îndrepertare și că pentru binele și fericirea neamului nostru și-a sacrificat tot ce a avut mai scump, rămâi uimit când vezi după o jumătate de veac aproape, oameni de o vastă cultură, cari scriu chiar Istoria Neamului nostru, cum e Dl. N. Iorga, să acuze pe un asemenea Voievod în Parlamentul român, numindu-l siluitor al Bisericei lui Hristos.

Este deci din parte-ne, Domnilor, ca educatori ai poporului românesc, o sfântă datorie să respingem într'un glas această acuzațiune, atât de gravă și atât de nedreaptă, adusă marelui și neprețuitului Voievod român **Alexandru Cuza**.

I. C. APOSTOL

